

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף לג

ת"ש רובץ ולא רבצן: הברייתא דורשת את הפסוק "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ". דוקא שהוא 'רובץ' במקרה ולא חמור 'רבצן' שרגיל לרבוץ תמיד, כי אז אתה פטור מלפרוק אותו. וכן דוקא כשהוא 'רובץ' אתה חייב לפרוק, ולא כשהוא עדיין עומד ואפילו שיש עליו משא כבד שיפיל אותו לבסוף.

'תחת משאו' ולא מפורק: אם הוא כבר מפורק מהמשא וצריך לטעון אותו עליו, אינך חייב לטעון (ולהלן יתבאר).

ההוכחה: אם צער בעל חיים דאורייתא, אפילו אם הוא 'רבצן' או עומד אתה אמור להיות חייב לפרוק אותו! אלא מוכח שלא דאורייתא.

דחיה: הא מני: אכן ברייתא זו באמת סוברת שצער בעלי חיים דאורייתא והיא שיטת רבי יוסי הגלילי. והגמרא אומרת שכך מסתבר לומר. כי התנא שאמר במשנתנו את הסברא הזו 'תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו' הוא רבי יוסי הגלילי, ואם כן הוא גם התנא שאמר את הברייתא הנ"ל הסוברת שצער בעלי חיים דאורייתא.

קושיא: ומי מצית מוקמת: האם אתה יכול להעמיד את הברייתא הזו כרבי יוסי הגלילי? והרי בסיפא של הברייתא נאמר 'תחת משאו - ולא מפורק'. והרי לא יתכן לומר שאם המשא מפורק אין חיוב כלל לטעון את המשא, כי הרי על כך יש מצות טעינה. אלא בהכרח הכוונה שלטעון אין חיוב לעשות זאת בחינם, אלא יכול לבקש שכר. והרי מי אמר במשנה שטעינה בשכר? רבנן החולקים על רבי שמעון (כמו שביארה הגמרא לעיל בדף לב' את מחלוקת רבנן ור"ש) וכן הם חולקים לכאורה על רבי יוסי הגלילי.

ואם כן, הברייתא סוברת כרבנן. ויש לנו הוכחה שרבנן סוברים צער בעלי חיים דאורייתא!

תירוץ: לעולם רבי יוסי הגלילי: באמת הברייתא סוברת כרבי יוסי הגלילי שצער בעלי חיים דאורייתא. ואין קושיא מכך שהיא אומרת שמצות טעינה בשכר, כי בזה

מודה רבי יוסי הגלילי לרבנן. וכל המחלוקת שלהם היא רק לגבי 'תחת משאו' האם הכוונה למשאוי שיכול לעמוד בו או לכל משא שהוא.

ת"ר כי תראה: מצד אחד נאמר בפסוק אחד לשון 'ראייה' - והיינו שאפילו אם רואה את הבהמה ממרחק רב הוא חייב ללכת ולפרוק אותה. מצד שני נאמר בפסוק אחר לשון 'פגיעה' - והיינו פגישה בסמוך לבהמה. אלא הפסוק מדבר על ראייה שיש בה פגיעה, והיינו כשרואה במרחק אחד חלקי שבע וחצי מתוך מיל, וזהו שיעור 'ריס'.

תנא - ומזדה עימו: לאחר שהוא סייע בטעינה, הוא הולך אחר החמור עד פרסה כדי לוודאות שהוא לא יחזור ויפול. אמנם את השירות הזה הוא לא חייב לעשות בחינם.

משנה: אנדתו ואנדתו אביו: היו לפניו שתי אבידות להציל, את של אבא שלו ואת שלו, שלו קודמת.

היה אביו ורבו נושאים משאוי: והם צריכים עזרה להוריד אותו.

גמרא: מנא הני מילי: שקודם כל עליו להציל את האבידה שלו לפני האבידה של אביו או של רבו?

'אפס כי לא יהיה בך אביון': הפסוק מתפרש בלשון הוראה - עליך להיזהר מהעניות שלא תהיה אביון!

ואף על פי כן ממשיך רב יהודה ואומר, אדם צריך לנהוג לפני משורת הדין ולא לדקדק יותר מידי שלא יהיו לו הפסדים, אלא אם כן יש לו הפסד מוכח. כי כל המקיים בעצמו דקדוקים שלא יבוא לידי עניות, הוא פורק מעליו מצות גמילות חסדים וצדקה, ולבסוף הוא יגיע למצב שהוא בעצמו יצטרך לבריות.

*

רבו שלמדו חכמה: כלומר 'גמרא' שבה הוא מבין את סברת טעמי המשניות וכן את הטעם של המותר והאסור והפטור והחייב.

אמר רבא כגון רב סחורה: שהסביר לי את דברי המשנה בכלים מהו הכלי הנקרא 'זוהמא ליסטרוני'. זוהי כף גדולה שמוציאים איתה את הלכוך של הקצף מהתבשיל.

שמואל קרע מאניה: שמואל קרע את בגדיו בפטירתו של אחד התלמידי חכמים בגלל שהוא הסביר לו את דברי המשנה במסכת תמיד, ואם כן הוא נעשה כמו תלמיד שלו שחייב לקרוע על רבו שנפטר.

אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון: בכל בוקר היו צריכים לפתוח את דלתות ההיכל של בית המקדש, אלא שהם היו נפתחות רק מבפנים. ואיך עשו זאת? בצמוד להיכל היה חדרון קטן שדרכו היה ניתן להכנס לתוך ההיכל ומשם לפתוח את הדלתות של ההיכל מבפנים. אך החדרון הזה היה ננעל ונפתח מבפנים. ולכן כדי לפתוח אותו היה הכהן מכניס את ידו לתוך חור בקיר עד בית השחי שלו, ופותח את השער מבפנים. לאחר מכן היה נכנס לחדרון, בסוף החדרון היתה דלת נוספת שאותה היה פותח כרגיל, ומשם היה נכנס לתוך ההיכל ופותח את דלתותיו מבפנים. וזה ביאורה של המשנה - דלת אחת של החדרון היה צריך לפתוח אותה כשהוא מוריד ידו עד בית השחי, ואילו את הדלת השניה היה פותח ב'כיון' - מהר בלי טירחה.

תלמידי חכמים שבבבל: מכיון שהם יושבים ביחד בבית המדרש ומקשים ומתריצים זה לזה, נמצא שכולם לומדים זה מזה וכל אחד נחשב לתלמיד של חבירו, ולכן עליו לעמוד מפני חבירו כאילו הוא רבו וכן לקרוע עליו לאחר מיתתו. אמנם לגבי השבת אבידה אם יש לפניו אבידת אביו ואבידת חבירו, אין חבירו נחשב ל'רבו' אלא רק רבו מובהק שרוב חכמתו ממנו (עולא סובר כדעת רבי יהודה).

קבעי מיניה רב חסדא מרב הונא: רב חסדא שאל את רב הונא שהיה הרב שלו - מה הדין תלמיד וצריך לו רבו. דהיינו הוא חריף ורבו נהנה משאלותיו ומוסיף על ידו חכמה (- רבינו חננאל, ורש"י פירש שיש בידו שמועות שהוא שמע מפי רבנים אחרים). האם הרב קודם לאביו להשבת אבידה כששתי האבידות לפניו או לא?

רב הונא סבר שרב חסדא שואל על עצמו (ויש בזה זלזול של תלמיד ברבו), והוא כעס עליו ואמר לו 'חסדא חסדא, אני לא צריך אותך, אתה צריך אותי עד ארבעים שנה'. כי לאחר ארבעים שנה עומד התלמיד על דעת רבו (רבינו חננאל). ואז הם הקפידו זה על זה ולא הלכו אחד לשני. וכשנודעה הטעות, רב חסדא ישב ארבעים תעניות בגלל שהוא גרם חלישות הדעת לרב הונא, ואילו רב הונא ישב ארבעים תעניות בגלל שהוא חשד ברב חסדא שהוא מזלזל בו.

קושיא: ומי אמר רבי יוחנן הכי: איך יתכן שרבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה ש'רבו' הוא מי שרוב חכמתו הימנו, והרי רבי יוחנן אמר הלכה כסתם משנה. ובמשנה שלנו כתוב שאבידת רבו קודמת לאבידת אביו כי 'אביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא' דהיינו כדעת רבי מאיר שאמר 'רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה'. תירוץ: **מאי חכמה? רוב חכמתו:** כוונת המשנה 'רבו שלמדו חכמה' שהוא למד ממנו את רוב חכמתו.

ת"ר העוסקין במקרא: אנשים הלומדים תנ"ך, זו הנהגה קצת טובה אבל לא הכי טובה. כי עדיף ללמוד משנה, והכי מעולה זה ללמוד גמרא, בגלל שהיא מבארת את טעמי המשניות ואת חילוקי הדינים שיש בהם.

דברים אלו נאמרו בימיהם כשעדיין לא נכתבו הגמרא והמשנה והיה עליהם לחזור עליהם כדי לא לשכוח אותם.

קושיא: הא גופא קשיא: בתחילה אומרת הברייתא שהכי מעולה זה ללמוד גמרא, ולאחר מכן היא אומרת שצריך ללמוד משנה יותר מגמרא?

תירוץ: **אמר רבי יוחנן:** הברייתא שאמרה 'גמרא אין לך מדה גדולה מזו' נאמרה בימי רבי, בעקבות כך עזבו כולם את שינון המשניות והלכו אחר לימוד הגמרא, חזר רבי ודרש להם 'הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא', לפי שהוא חשש שמא ישתכחו המשניות ויחליפו את שמות החכמים המוזכרים במשניות, ובמקום 'חייב' יאמרו 'פטור' ובמקום 'אסור' יאמרו 'מותר' ולהיפך.

הרחבת הביאור: כמה דורות לפני דורו של רבי התרכו תלמידי בית שמאי ובית הלל ורבו המחלוקות בישראל והתורה נעשית כשתי תורות, דבר זה אירע בעקבות עול שיעבוד מלכויות והגזירות הקשות שהיו גוזרים עליהם, ולא עלה בידם להתבונן ולברר את דברי החולקים. ועד ימי רבי לא היו מסכתות סדורות, אלא כל תלמיד ששמע דבר הלכה מפי רב שגדול ממנו היה משנן זאת ונותן סימן - 'הלכה זו שמעתי מפי פלוני', וכיון שכך היתה צורת הלימוד לכן היה חשש שתשתכח התורה ח"ו מחמת רוב הצרות. בימי רבי נתן הקב"ה את חינו בעיני אנטונינוס מלך רומי, ואז היתה להם מנוחה מהגזירות, ושלח רבי וקיבץ את כל תלמידי ארץ ישראל, וכל אחד אמר מה ששמע, ונתנו את ליבם לברר את טעמי המחלוקות ולפסוק את ההלכה, וסידרו את המסכתות בצורה מסודרת, את דיני נזיקין במסכתות לבד, ואת דיני נשים במסכתות לבד, ואת דיני קדשים במסכתות לבד וכו', ולכן אמרו

בתקופת רבי 'גמרא אין לך מדה גדולה מזו', כדי שיתנו לב להבחין בטעמי המשנה (- 'גמרא' היא ביאור טעמי המשנה). אבל כיון שבעקבות כך עזבו כולם את שינון המשנה והלכו אחר מחשבות הסברה (-'גמרא'), לכן חזר ודרש להם רבי 'הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא' כדי שלא ישכחו את המשנה.

מאי דרוש? מה הם דרשו בהתחלה כשאמרו 'גמרא אין לך מדה גדולה מזו'?

"הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם": כלומר ל"עמי" שהם התלמידי חכמים, לחטאתם בשוגג אני קורא "פשע", לפי שהיה עליהם לתת לב להתבונן בטעמי המשנה ולא להורות הלכה ממשנה שלא נפסקה להלכה (- ונמצא שעברו בשוגג על ההלכה, והפסוק קורא לזה "פשע" דהיינו מזיד), אבל ל"בית יעקב" שהם שאר העם אפילו לפשע שלהם אני קורא "חטאת" (- שוגג).

הוי זהיר בתלמוד וכו': תהיה זהיר בגמרא שהיא ביאור טעמי המשניות, שאם שגית כהוראה מחמת שלא ידעת את טעם המשנה ונתת בה טעם אחר ובגלל זה טעית כהוראה, אתה נענש כאילו אתה מזיד, לפי שזדון הוא בידך שלא שאלת את רבך מה טעם המשנה.

"שמעו דבר יהוה החרדים אל דברו, אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו": "החרדים אל דברו" הם התלמידי חכמים ששימשו הרכה חכמים ולמדו מהם את טעמי המשניות. "אמרו אחיכם שנאיכם" הם בעלי משנה ששונאים את בעלי גמרא, לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהם 'מבלי עולם', משום שהם פוסקים הלכה מתוך המשנה ולא מתוך הגמרא. "מנדיכם" הם עמי-הארצות ששונאים את התלמידי חכמים ומתעבים אותם כנידה.

שמה תאמר פסק אבד סברם ובטל סיכויים של אלו? לכך נאמר "ונראה בשמחתכם", דהיינו שכולם (בעלי משנה וגמרא ועמי הארץ) יראו בשמחה לעתיד לבוא, "והם יבשו" אבל הגויים יבושו, וישראל ישמחו.

הדרן עלך אלו מציאות

פרק שלישי. משנה: המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים לשמור, ונגנבו או אבדו, והשומר לא רצה להישבע שהוא לא שלח בהם יד ולהיפטר אלא העדיף לשלם (- השומר יכל להישבע ולהיפטר, לפי שהוא שומר חינום ופטור בגניבה ואבידה), אם נמצא הגנב, על הגנב לשלם כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח או מכר את

הבהמה, ועליו לשלם זאת למי שהפיקדון אצלו דהיינו לשומר, שכיון שהוא שילם לבעלים את דמי הבהמה הרי שהוא 'קנה' את כל התשלומים שמגיעים לבעלים עבורה, ולכן הוא מקבל את תשלומי הכפל או הארבעה וחמשה.

נשבע ולא רצה לשלם: אבל אם השומר לא רצה לשלם אלא נשבע שהוא לא שלח בה יד ונפטר, אם נמצא הגנב תשלומי הכפל או הארבעה וחמשה הולכים לבעלים.

גמרא: קושיא: מדוע המשנה הביאה גם מקרה של בהמה וגם מקרה של כלים?

תירוץ: צריכי: אם היה כתוב רק 'בהמה' היה מקום לחשוב שכיון שיש לשומר בה טרחה מרובה להכניסה ולהוציאה לכן הבעלים מקנה לו את הכפל (= לקמן יבואר שבשעה שהוא מוסר את הבהמה לשומר הוא מוסר אותה על מנת שאם היא תיגנב והשומר ירצה לשלם שהכפל יהיה שלו אם ימצא הגנב), אבל כלים שאין בהם טרחה מרובה אין הבעלים מקנים לו את הכפל, לכן המשנה הביאה גם 'כלים'. ואם היה כתוב רק 'כלים' היה מקום לחשוב שרק בכלים הוא מקנה לו את הכפל לפי שהם אינם יכולים לבוא לידי תשלומי ארבעה וחמשה ואין זה תשלום מרובה, אבל בהמה שיכולה לבוא לידי תשלומי ארבעה וחמשה שזהו תשלום מרובה אינו מקנה לו את הכפל, לכך המשנה הביאה גם 'בהמה'.